

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

Infobulletin Parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem

Winter 2003, jaargang 15, nummer 4

De toestand

Ja, wat doet uw bestuur eigenlijk? Eenmaal per maand komen wij bij elkaar. Onze adviseurs – zie hiernaast – zijn ook van de partij. Het belangrijkste agendapunt betreft de toestand in de parken. We wisselen onze eigen waarnemingen uit en we worden op de hoogte gehouden door de parkbeheerder. Verder beschikken we over de bevindingen van de Schouwgroep van deskundigen die tweemaal per jaar een rondgang maakt door de parken. Simon Klingen vertelt daar in dit nummer over.

In onze laatste vergadering kwam de vuilopruiming aan de orde die deze zomer, vooral in de lange weekends, nogal eens te wensen overliet.

Voortaan zal er in het weekend weer vaker opgeruimd worden. Ook de verwijdering van gekapt hout laat te wensen over. Het monument van Lorentz komt herhaaldelijk ter sprake. De restauratie van de trap is dringend noodzakelijk en resultaten blijven uit. De fontein in de Fonteinvijver en de beek in de Steile Tuin zijn weer gerepareerd. Binnenkort wordt nu echt de waterram hersteld.

Zoals u in het vorige nummer van dit blad las heeft de restauratie van de ijskelder onze bijzondere aandacht. Wij wachten met belangstelling, maar ook kritisch, af hoe Sonsbeek eruit zal zien als het Watermuseum gereed is. We zijn met name geïnteresseerd in de inrichting van het terrein tussen de Watermolen en de Begijnmolen. Ik heb hier enkele onderwerpen genoemd. Wellicht hebben onze leden ook ideeën over de instandhouding, de verfraaiing en het verantwoord gebruik van onze mooie parken. Schroomt u niet om het ons te laten weten. Met uw hulp kunnen we er nog veel meer van maken. Laat van u horen!

Kees Hoogendijk

VERENIGING
**Vrienden
van
Sonsbeek**

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is in woord en daad mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek (v/h De Watermolen) financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar: voor particulieren € 12,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: ABN-AMRO 40 63 33 505 t.n.v Vrienden van Sonsbeek

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Hendrik Broekhuizen, voorzitter, tel. 442 62 12; Luuk Broer, secretaris, tel. 442 49 56; Kees Hoogendijk, penningmeester, tel. 445 84 08; Loes Prakke, ledenadm/promotie, tel. 443 34 95; Tjada van den Eelaart-de Sitter, lid, tel. 445 50 98. Adviseurs: Jeroen Voskuilen, namens Bezoekerscentrum; Jeroen Glissenaar, namens Stadsbeheer Gem. Arnhem; Joop Morsink.

Secretariaat/ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814CL Arnhem, Telefoon: 026 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl Website: www.parksonsbeek.nl

BEZOEKERSCENTRUM
SONSBEEK

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek (v/h "De Watermolen") wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website:

www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Jan Vierdag, voorzitter, tel. 443 72 79; Bart Beukema, secretaris/ vice-voorzitter; Marijke de Bruïne, penningmeester; Jaap Nieuwenhuis, lid.

14 september 2003: Vriendendag.
Herdoop Bezoekerscentrum Sonsbeek.

Lotgevallen van de laatste bewoners van kasteel Zypendaal

De laatste twaalf jaar

Op 24 november 1894 was het groot feest op kasteel Zypendaal ten noorden van Arnhem. Op die dag namelijk werd de zesentwintigjarige dochter des huizes de bevallige jonkvrouwe Alwina in de echt verbonden met de vier jaar oudere Duitse cavalerie-officier Karl Leopold Eugen Graf von der Goltz. Het huwelijk, dat begon als een sprookje, hield bijna vijftig jaar stand. In de tussentijd drukten de gebeurtenissen, die de wereld van die dagen op zijn grondvesten deden schudden, eveneens hun stempel op de echtverbintenis van deze twee markante kinderen van hun tijd. Hun levensverhaal leest dan ook als een boeiend geschiedenisboek. Dit is deel 4 van de Lotgevallen van de laatste bewoners van kasteel Zypendaal.

De evacuatie van Arnhem verdreef ook 'de laatste echte Brantsen' zoals de gravin zichzelf graag noemde, uit Het Jachthuis. Rentmeester A.H. Tiemens en twee van zijn zonen wisten, al naar gelang het uitkwam bewarend dat ze niet in Arnhem maar in Schaarsbergen woonden of omgekeerd, stand te houden in de Gulden Spijker. Daardoor kon Tiemens zo goed en zo kwaad als het ging zich om de bezittingen van de gravin blijven bekommeren. Aan de vooravond van de bevrijding, in de nacht van 12 op 13 april 1945, kwam de Gulden Spijker in geallieerd granaatvuur te liggen. De rentmeesterswoning kreeg een voltreffer te incasseren en vloog boven de hoofden van de in de kelder schuilende bewoners in brand. De verderop gelegen boerderij Kattenberg, eveneens behorend tot de

bezittingen van de gravin, onderging die nacht hetzelfde lot.

Dode Duitsers

Al spoedig na haar terugkeer uit ballingschap maakte de gravin duidelijk dat ze graag af wilde van de dode Duitsers op haar grond. "Mevrouw Baronesse A. Brantsen van de Zijp heeft verschillende malen te kennen gegeven, dat het haar hoogst aangenaam zou zijn, wanneer deze begraafplaats werd opgeheven" zo schreef de directeur van de Dienst van de Reiniging, Ontsmetting en Landelijke Eigendommen der Gemeente op 15 oktober 1947 aan het college van B&W van Arnhem. Het zou echter nog tot 1949 duren voordat alle graven waren geruimd.

Vijandelijk vermogen

De gravin werd, tot haar grote ergernis, hard aangepakt. Aanvankelijk werd haar gehele bezit als 'vijandelijk vermogen' aangemerkt. Er dreigde verbeurdverklaring. Na heftig touwtrekken werd de soep uiteindelijk niet zó heet gegeten, hoewel Alwina Brantsen er niet zonder kleerscheuren afkwam. Ze ontkwam niet aan een forse financiële aderlating. "Haar moed en de oranje strik hebben haar echter weinig geholpen. Na de oorlog heeft prins Bernhard, zich absoluut niets meer van haar aangetrokken, heeft nooit gevraagd of zij hulp had ..." hief één van haar kinderen een aantal jaren geleden de vinger verwijtend naar Soestdijk. "Maar hoe het ook zij, deze gravin was een dappere vrouw, iemand met een gouden hart, die durfde te vechten voor recht en vrijheden van het individu, vooral voor de mensen en hun nazaten die vroeger hun krachten hadden gegeven voor bestaan en

De oude rentmeester met zijn vrouw

welzijn van haar of haar moeders bezittingen. Daar heb ik persoonlijk bewijs en herinneringen van" Zo schreef in 1988 de 92-jarige heer R.N. Busser uit Haarlem, die gedurende de periode 1908 tot eind 1914 de familie op Zypendaal heeft gediend als bosarbeider, vervolgens als jongste tuinknecht in de kas en tenslotte als tweede huisknecht tevens palfrenier van de oude baronesse Brantsen-Bohlen. Hij heeft dus recht van spreken.

Terugblikkend moet men misschien beschaamd erkennen dat deze 'laatste echte Brantsen' gezien haar karaktervolle en onbuigzame houding, niet die waardering heeft gekregen die ze verdiende. Soms is de geschiedenis onrechtvaardig.

Het verleden begraven

Haar laatste jaren leefde de gravin teruggetrokken op Het Jachthuis. Ze overleed op 22 april 1957 88 jaar oud. Drie dagen later werd haar stoffelijk overschot overeenkomstig haar wens op een boerenkar, voor de gelegenheid geleend van het Nederlands Openluchtmuseum,

van Het Jachthuis naar de begraafplaats Vrede Oord bij het kerkje in Schaarsbergen gereden. Ze wilde niet worden bijgezet in de grafkelder van de familie Brantsen en werd daarom begraven in de achterzijde van de heuvel waaronder de kelder ligt. Eerst aan het einde van datzelfde jaar (op 17 december) werden de stoffelijke resten van de graaf van de Gulden Bodem overgebracht naar Schaarsbergen, waar ze bij die van zijn vrouw werden begraven.

De erven verkochten de landgoederen Schaarsbergen en Gulden Bodem aan de gemeente Arnhem. In 1964 viel Het Jachthuis ten prooi aan de slopershamer die het Arnhem van die dagen teisterde. Merkwaardigerwijze bleef het koetshuis van Het Jachthuis gespaard. Het staat er nog steeds en is nu in gebruik als woning. Voor wie er oog voor heeft, vormt het een herinnering aan een bewogen en inmiddels lang vervlogen huwelijk ...

Willem Hendrik Tiemens

Gravin Brantsen wordt op een boerenkar naar haar laatste rustplaats gebracht.

Nieuws uit park en bos

Op 'safari' met de parkbeheerder

Een nieuw seizoen breekt aan en dus ga ik met Jeroen Glissenaar, de parkbeheerder, een rondje door Sonsbeek maken op zoek naar wetenswaardigheden. De winter voor de deur betekent dat er een aantal grote klussen gedaan moet worden. Zo zullen alle gazons voor de laatste maal gemaaid worden, waarna begonnen zal worden met de grote 'bladcampagne'

De 'bladcampagne' houdt in dat alle afgevallen boombladeren worden weggehaald en afgevoerd naar Groenvoorziening Presikhaaf. Hiervoor is een aannemer aangetrokken; hij zal met veegmachines alle gazons en paden opruimen. Sommige parkbezoekers vragen zich af waarom de bladeren niet gewoon kunnen blijven liggen. De reden is dat de bladeren bij regenachtig weer een natte drab vormen. De drabbighe massa gaat verteren en de grond verrijken waardoor er een wildgroei aan bramen- en brandnetelstruiken zal ontstaan. Blijft het daarentegen droog dan zullen de bladeren alle kanten opwaaien. Ook is het belangrijk dat de overgangen van alle vijvers, zoals watervalletjes en putten, niet door bladeren verstopt raken. Al een uur nadat de Fonteinvijver verstopt raakt, overstroomt deze namelijk. Overigens zijn de bladeren door de grote droogte van dit jaar, eerder van de bomen gevallen dan normaal het geval is. Besloten is toen om de bladeren in het bos een tijdje te laten liggen, zodat kinderen er lekker mee en in konden spelen (ook voor volwassenen bleek het een leuke attractie te zijn). Ook deze bladeren worden nu meegenomen in de 'bladcampagne'

Vanaf medio november is er weer begonnen met het blesen van bomen. Blesen is het van rode stippen voorzien van bomen die bestemd zijn om gekapt te worden. Dat gebeurt via de zogenaamde 'Toekomst bomenmethode' Dat wil zeggen dat er een boom uitgekozen wordt die gezond is en

dus mag blijven staan. Om deze goede boom te helpen, wordt een andere boom die er naast staat geblest en dus gekapt zodat de eerste boom beter tot groei kan komen. Een boom wordt geblest als hij de 'kroon' van de uitgekozen boom 'inprikt' Voor het blesen is Sonsbeek opgesplitst in vijf delen. Ieder jaar komt een deel aan de beurt. Na vijf jaar zijn alle plekken aan bod geweest en begint het verhaal weer van voren af aan. Dit jaar wordt er geblest in het gebied tegenover de Boerderij, bij de Tellegenbank en bij de Ronde Weide.

Met de aannemer die deze klus op zich neemt dezelfde als die de bladcampagne uitvoert zijn hernieuwde, scherpere, afspraken gemaakt. Begin dit jaar bleek dat er een verschil van mening bestond tussen de aannemer en de Gemeente over het opruimen van gekapt hout. Veel 'rommel' bleef toen liggen. Werkzaamheden van de aannemer worden voortaan afgemeld bij de parkbeheerder zodat hij kan controleren of de boomstammen, houtblokken en takken ook daadwerkelijk weggehaald zijn.

"In de Steile Tuin valt te zien dat de vaste planten zijn afgevoerd. Enkele grassen zoals de grote pluimen mogen in de winter voor de sier blijven staan. De koeien staan nog steeds in de wei. Ze hebben een tijdje aan de Parkweg gestaan. Zodra het te koud wordt en de voeding uit het gras verdwenen is gaan de koeien weer naar een kinderboerderij"

De grote speelboom bij de Witte Villa ligt nog steeds op zijn plek. Veel kinderen hebben er dankbaar gebruik van gemaakt. De speelboom is zelfs zo'n succes, dat andere parken, zoals Angerenstein, er ook een willen hebben. Door de droogte van de afgelopen zomer is een kwart van de nieuw aangeplante rododendron dood gegaan. Herstel is nodig. Het weiland langs de Parkweg wordt 'gebloom' Dat houdt in dat het lange gras met een grote machine wordt 'kapotgeslagen' en dat het zo gemaaide gras in de weide blijft liggen.

"Met de fauna gaat het goed dit jaar. Er zijn veel Nijlganzen gesignaleerd. Deze ganzen zijn op weg naar het zuiden en nemen het park bij kasteel Zypendaal als tussenstop. Verder zijn er in het afgelopen seizoen drie broedsels van ijsvogels waargenomen. Alle jonge vogels zijn inmiddels volwassen geworden"

De moerasmaaier doet één keer per jaar het natte deel van de Grote Weide

Helaas is hier en daar ook door mensen schade aangericht in het park. Sinds eind september is een kunstwerk te bezichtigen in de Koude Vijver, dat een planetenstelsel voorstelt. Het is spijtig te moeten constateren dat één van de planeten nu al gestolen is. En verder is een dronken automobilist door het hekwerk aan de Zypendaalseweg, net naast 'de Leeuw' gereden. De schade is hersteld en de verzekeraar van de dronkaard heeft alles gelukkig netjes vergoed.

Annelies Verheij-Reijnen

De Schouwgroep

De toenmalige wethouder Hein Bloemen was in 1994 heel gelukkig met de opstelling van de 'Visie voor de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem'. In de periode daarvoor was er geregeld gedonder over het beheer van de parken, wat zich onder andere uitte in felle opstellingen in en buiten de gemeenteraad. Sommigen vonden dat je de parken als cultuurobjecten keurig aan moest harken, anderen wilden de natuur in de parken juist meer de vrije loop laten. Mijn (klein) adviesbureau had de opdracht gekregen het plan op te stellen. In overleg met de gemeente heb ik toen een groep mensen geformeerd om mee te denken over de visie, waaronder drie vertegenwoordigers van de Vrienden van Sonsbeek. Na ongeveer een jaar schrijven aan concepten, overleg en veel gezamenlijke terreinbezoeken kwam er een plan op tafel waar, tot mijn vreugde, iedereen zich in kon vinden. Zo ook de voltallige gemeenteraad, die de Visie graag goedkeurde.

Het waren vooral de beheerders van de parken die er na 1994 voor pleitten, om de inmiddels hechte overleggroep te vragen mee te blijven kijken naar de uitvoering van de plannen. Zo ontstond de Schouwgroep die sindsdien twee maal per jaar een ronde door het park maakt. Tijdens de Schouw wordt, samen met de beheerders, kritisch en constructief gekeken naar vorderingen en voornemens ten aanzien van het beheer van de parken. De Vrienden van Sonsbeek spelen daarbij een cruciale rol. Voor mijzelf en enkele andere leden van de Schouwgroep, waaronder Rob de Jong van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg geldt, dat de Schouw meestal de enige momenten in het jaar zijn om de parken te bezoeken. De Vrienden van Sonsbeek met hun vele leden zijn er eigenlijk altijd. Ze komen geregeld met agendapunten en vragen voor de Schouw. De meest trouwe 'Vriend' is wel vriendin Tjada van den Eelaert. Ze heeft al die jaren nog geen bijeenkomst gemist, en maakt bovendien het verslag van de bijeenkomsten.

De bijeenkomsten van de Schouwgroep hebben een informeel karakter. We beginnen meestal met een broodje in Bezoekerscentrum Sonsbeek, praten daar even wat bij, en gaan dan gauw de parken in. Niet zelden is, naast de ambtelijke vertegenwoordigers van verschillende gemeentelijke diensten, ook de verantwoordelijke wethouder, momenteel Chris de Ronde, aanwezig. De Schouwgroep heeft geen formele status. Het is geen officiële gemeentelijke commissie en we hebben ook geen omschreven rol in de gemeentelijke besluitvorming. Toch is de impact van de Schouw, zo is de afgelopen jaren gebleken, niet gering. De parkbeheerders voelen zich

gesteund in hun belangrijke werk, zij komen met de meeste vragen en agendapunten. Ook ambtelijk en bestuurlijk, zo is duidelijk geworden, wordt gelukkig goed rekening gehouden met de opvattingen van de Schouwgroep.

Toch is de invloed soms beperkt. Zo zijn we bij de besluitvorming over het Watermuseum nauwelijks betrokken en zien we als informele waakhond dit megaproject met lede ogen aan. Hoewel ik persoonlijk denk dat het iets heel moois kan worden, blijft het een enorme inbreuk in het monumentale park Sonsbeek. Ook de grote manifestaties in de parken baren ons geregeld zorgen. Naast de 'slijtage' geeft zo'n massaal gebeuren ook een verkeerd signaal over het gebruik van deze kwetsbare terreinen. Anderzijds moeten we met plezier vaststellen dat een steeds meer mensen de parken voor hun verpozing vinden en waarderen. De aandacht met '100 Jaar Sonsbeek' en het zorgvuldige beheer van de laatste jaren dragen daar vast en zeker aan bij.

Naast aandragers van ideeën, zoals het herstel van de ijskelder, vormen de Vrienden van Sonsbeek de oren en ogen van de Schouwgroep. Onmisbaar en heel plezierig om te hebben. Met de 'Vrienden van Sonsbeek' als voorbeeld, zijn na mijn advies aan de gebruikers in Breda de 'Vrienden van het Mastbos' en in Tilburg sinds kort de 'Vrienden van het Wandelbos' ontstaan. Jullie goede invloed reikt dus verder dan Arnhem! Dank voor het idee.

Simon Klingen, voorzitter Schouwgroep

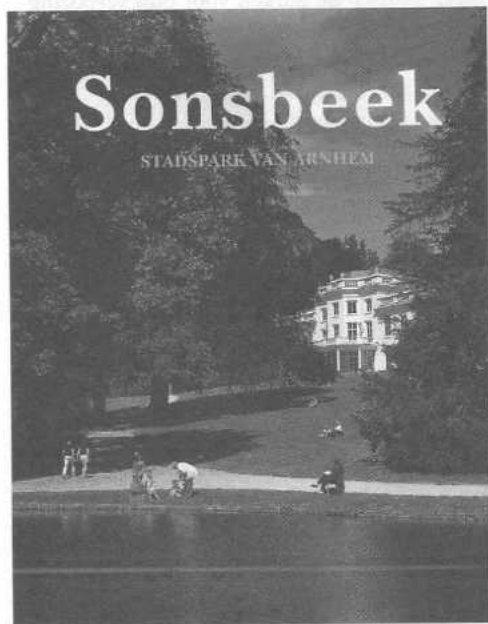
Einde Lorentz-expositie

Paneel 1 van "De Arnhemse jaren van Hendrik Antoon Lorentz"

De Lorentz-expositie in Bezoekerscentrum Sonsbeek die in juli werd geopend is na twee verlengingen eind december 2003 definitief voorbij. Zoals het er nu naar uitziet, komen in de loop van volgend jaar de Arnhemse jaren van deze beroemde nobelprijswinnaar in boekvorm op de markt.

Laatste exemplaren Jubileumboek Sonsbeek

Het is er weer ... het prachtige jubileumboek "Sonsbeek, stadspark van Arnhem" Dit boek werd in 1999 uitgegeven ter gelegenheid van de viering van het 100-jarig bestaan van Sonsbeek. In tien hoofdstukken wordt het park vanuit verschillende gezichtspunten beschreven. Het boek is fraai geïllustreerd met honderden foto's en tekeningen en achterin het boek staan twee wandelingen door het park beschreven. Een absolute must voor iedereen die park Sonsbeek een warm hart toedraagt.

Ruim een jaar lang waren we in de veronderstelling dat het boek volledig was uitverkocht. Totdat uitgeverij Waanders uit Zwolle ons liet weten dat ze in het magazijn nog enkele dozen hadden gevonden. Bezoekerscentrum Sonsbeek heeft deze laatste exemplaren meteen opgekocht en biedt ze nu voor 22,80 Euro per stuk aan. Leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek krijgen ruim 10% korting op dit schitterende boek en betalen slechts 20 Euro. Misschien een mooi cadeau voor de komende feestdagen? Maar: op is op.

Het jubileumboek "Sonsbeek, stadspark van Arnhem" is weer verkrijgbaar in Bezoekerscentrum Sonsbeek.

Het Watermuseum: de kelder in

Achteraf kan ik natuurlijk makkelijk zeggen dat ik wel wist dat 'het' allemaal op tijd gereed zou komen, maar eerlijk gezegd had ik er een hard hoofd in. Vier weken voor de opening van het Nederlands Watermuseum meld ik me bij het projectbureau dat gevestigd is in de voormalige rentmeesterswoning. Er wordt druk geschilderd en het ruikt sterk naar de lak.

De vloerbedekking is gelegd, zie ik. 's Middags zullen de meubels geleverd worden, zodat de kantoorruimten ingericht kunnen worden. Lianne Lettink, medewerker marketing & communicatie, vertelt me over de opening van het museum

Als u dit leest is de opening van het Watermuseum voor het publiek van Arnhem en omgeving al geweest. De officiële, landelijke, opening zal in maart 2004 plaatsvinden. Met een beetje geluk zal Prins Willem Alexander dan de officiële 'openingswerkzaamheden' verrichten. Terug naar december: wat moest er allemaal nog gebeuren voordat burgemeester Krikke het eerste museumkaartje kon kopen? Om daar achter te kunnen komen, heeft Lianne me een rondleiding door het museum beloofd.

Eindelijk, eindelijk is het dan zo ver en mag ik de 'kelder' in. De ingang van het museum bevindt zich in de oude Begijnmolen. Het valt me op dat de moderne glazen deuren, die wonderwel bij het karakteristieke van de molen passen, automatisch en uitnodigend openschuiven. Later zal de projectleider de deuren sluiten anders loopt iedereen maar naar binnen. Ik ben blij dat ik mijn tour desondanks kan vervolgen. Binnen schrik ik even. Het is er zo leeg. De aanleg van leidingen en elektriciteit is af en ook de vloeren zijn zo te zien klaar. Maar verder? Behalve een tafel en twee mannen met kwasten, zie ik niets. Lianne legt uit dat er op de begane grond een laboratorium komt waar kinderen proefjes kunnen doen, en een 'actuahoek' gesponsord door de Unie van Waterschappen, een balie en een winkeltje.

En dan gaan we naar beneden, de kelder in. We nemen de trap omlaag, maar het is ook mogelijk van een lift gebruik te maken. Het museum is dus rolstoel toegankelijk. Anders dan je bij een ondergrondse ruimte zou verwachten, is het hier opvallend licht.

De ruimte is groot en hier en daar staan 'bouwwerken' waar museumstukken op komen te staan. Zou dit over enkele weken echt een compleet ingerichte museumzaal zijn? Ik kan het me nauwelijks voorstellen, maar Lianne's enthousiaste verhaal maakt dat ik ga twijfelen aan mijn eigen twijfel.

Er komt in de kelder een aparte ruimte voor kinderen, waar zij met water kunnen spelen en waar druppelvormige lampen zullen hangen. Er worden multimediacomputers geplaatst. Een deel van de ruimte wordt besteed aan een tentoonstelling over water in Nederland. In de verte zie ik de grote olifant staan. Het dier is gemaakt van een afdruk van een dode olifant, werkelijk levensecht. Als er nog haartjes op de huid bevestigd waren zou meneer Van Hooff er jaloers op worden. De droge grond, waar de olifant en straks ook haar jong op staan, is gemaakt van echte klei. De klei is eerst natgemaakt en daarna op de natuurlijke manier ingedroogd. Wie de hele tentoonstellingszaal bezichtigd en 'ervaren' heeft, krijgt straks aan het einde een licht- en geluidsspektakel te beleven. Verder is er in de kelder een filmzaal, die bijna af is – de meeste stoelen staan er al -, en die ook te huur is voor 'zakelijk Arnhem'

We gaan via de loopbrug weer naar boven en komen in een ruimte die beschikbaar is voor wisselende exposities. Er komt ook een 'waterinformatiecentrum' Hier worden 20 computers neergezet waar digitale informatie over water vergaard kan worden. Er zal een hydrologe aanwezig zijn aan wie men vragen kan stellen en die kan helpen met het

opzoeken van 'watervraagstukken'
Ook aan kinderen is gedacht; zij kunnen
computerspelletjes spelen met Super Bever
de mascotte van het Watermuseum in de
hoofdrol.

We komen aan het eind van de tocht.
Er moet nog erg veel gebeuren in de 4
weken die nog resten voor de opening.
Toch ben ik zeer enthousiast over hetgeen
eigenlijk het weinige dat ik heb gezien en
over alles wat ik heb gehoord. Belangrijk in
het museum zal 'interactie' zijn. Ik denk dat

er voor iedereen, naast informatie en
educatie, veel plezier te beleven zal zijn.
Als het allemaal zo wordt zoals ik het me
voorstel, dan krijgt Arnhem er met het
Nederlands Watermuseum een topattractie
bij. Ik zal dan ook zeker proberen één van
de eerste bezoekers te zijn.

Annelies Verheij-Reijnen

"De gerestaureerde Begijnmolen op die ene sneeuwdag in oktober (foto: Watermuseum)"

Merkwaardige Bomen: de tulpenboom

Sonsbeek ligt aan de rand van het Veluwemassief. Het landschap is tijdens de voorlaatste ijstijd gevormd, doordat grote ijsmassa's de hellingen opstuwen. Later werden met de wind grote massa's löss aangevoerd, waardoor de rijke leembodem van Sonsbeek zijn ontstaan. Dit alles werd (en wordt) doorsneden door de St. Jansbeek, die gevoed wordt door vijf natuurlijke bronnen. Het beekdallandschap dat daardoor ontstond wordt al eeuwenlang door de mens gebruikt.

Bladeren van de tulpenboom.

De bossen van Sonsbeek zijn is voor het grootste deel aangeplante beuken- en eikenbossen. Een aantal van deze bomen is nu tussen de 100 en 250 jaar oud. Rond de Witte Villa staan de oudste overblijfselen van beukenlanen. Sommige stammen uit 1750. Het bos tussen de beukenlanen is van latere datum en bestaat o.a. uit Amerikaanse eik, berk en els. Bomenkenners ontdekken ook minder alledaagse bomen, zoals de Kaukasische vleugelnoot, de Hongaarse eik, de moerascypres en de tulpenboom. Het was Theodorus baron de Smeth, heer van Deurne en Liesel, die deze exotische bomen op het landgoed liet aanplanten. Hij had het landgoed sinds 1808 in zijn bezit. Ook zijn voorgangers en zijn opvolgers lieten veel aanplanten.

We pakken de tulpenboom eruit. Uit een publicatie uit 1910 met de titel "Merkwaardige Boomen" citeren we: "door 't tulpenboomlaantje bereiken we het gazon van de theeschenkerij. (...) Enige Amerikaanse reuzen vormen torenhooge stammen en hun lichte kronen welfen zich over beuken of eiken. Bij gedane meting bleek dat een boom een hoogte van

36 Meter bij een stamomtrek van 3 Meter had. Betrekkelijk weinig worden in ons land de tulpenboomen (Liriodendron tulpifera) aangeplant en een zeldzaamheid is het zulk een groot aantal 100-jarigen bijeen te zien." Van dit tulpenboomlaantje naar de Theepit is nog één grote, oude tulpenboom over. Naast De Boerderij staat een jonger exemplaar. De tulpenboom heeft een kenmerkende diep gegroefde stam. De bast heeft wel iets van die van een populier. De Amerikanen spreken dan ook van Tulip-poplar. De tulpenboom dankt zijn naam aan de bloei in juni met talrijke tulpvormige bloemen. De bloemen zijn geel, groen of oranje en ongeveer zes cm lang. In de herfst laat deze boom evenals andere loofbomen zijn bladeren vallen, nadat ze eerst geel zijn geworden. Het is ook een snelle groeier: per jaar kan hij wel 2 meter hoger worden. De tulpenboom kan een hoogte van 55 meter bereiken. De kroon wordt uiteindelijk breed piramidaal van vorm.

De oude tulpenboom aan het laantje naar de Theepit

Colofon

Het Infobulletin is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek.
ISSN 1567-1054

Redactie:
Jos Diender
Annelies Verheij-Reijnen

Bijdragen:
Kees Hoogendijk
Simon Klingen
Willem Hendrik Tiemens
Rozanne van Putten

Eindredactie: Luuk Broer
Vormgeving: Raymond Paulus
Druk: Presikhaaf

Redactie-adres:
Bezoekerscentrum Sonsbeek
Zypendaalseweg 24a,
6814CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het lentenummer van het Infobulletin verschijnt 21 maart 2004. Uiterste datum inleveren kopij: vrijdag 27 februari 2003. Ook foto's en ander beeldmateriaal zijn welkom.

Herdenken: een mo(nu)ment van stilte

Tijdens de Slag om Arnhem, in september 1944, verliezen meer dan vijftienhonderd soldaten het leven. Ook onder de Arnhemse bevolking vallen slachtoffers. Een onbekend aantal burgers wordt tijdens de oorlog door de Duitsers geëxecuteerd, nadat zij zijn betrapt op hulpverlening aan de geallieerden. Zo worden in park Sonsbeek op 20 of 21 september een onbekend aantal burgers door de Duitsers terechtgesteld. Eén weet in de verwarring voorafgaande aan de executie in het struikgewas te ontkomen.

Volgend jaar wordt de Slag om Arnhem voor de zestigste keer herdacht. Bezoekerscentrum Sonsbeek wil in die periode een expositie organiseren onder de titel 'Een Mo(nu)ment van Stilte'. Deze expositie geeft een overzicht van de verschillende oorlogsmonumenten in en om Arnhem. Daarbij willen we ook aandacht besteden aan de burgers die in park Sonsbeek door de Duitsers zijn geliquideerd. Wie waren zij, waar kwamen ze vandaan, waarom werden ze opgepakt en op welke plek zijn ze gefusilleerd, wie is de man die in de hectiek wist te ontsnappen en leeft hij nog? Allemaal vragen waar we de komende maanden een antwoord op proberen te vinden.

Oproep

Misschien kunt u ons helpen. Heeft u informatie die ons verder kan helpen in onze zoektocht naar de identiteit van deze slachtoffers, dan willen wij dat graag weten.

U kunt bellen met Jos Diender, telefoon: 3514226, of schrijven naar Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.
Email:
info@bezoekerscentrumsonsbeek.nl

In aanwezigheid van Koningin Wilhelmina, vele honderden Engelse parachutisten en hun commandant generaal Urquhart, wordt op 17 september 1945 het oorlogsmonument in de Berekuil onthuld.

Reden retourzending:

postcode:

Naam:

Het correcte adres is:

6814 CL Arnhem.

Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, of deze strook in een enveloppe terug sturen naar 'gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat

Retour afzender/adreswijziging

PTT Post
Port betaald